

ОКОНЧАЊЕ АРБИТРАЖНОГ ПОСТУПКА

- По правилу, арбитражни поступак се окончава доношењем арбитражне пресуде, којом се арбитражни спор мериторно решава.

- Изузетно, до окончања арбитражног поступка може доћи и без мериторне одлуке, када арбитражни суд доноси закључак о окончању поступка. То се дешава у следећим ситуацијама:
  - када тужилац повуче тужбу;
  - када се странке споразумеју о окончању поступка;
  - када се странке поравнају у току арбитражног поступка;
  - када арбитражни суд утврди да је даље вођење поступка непотребно или немогућно;
  - када арбитражни суд одлучи да искључи своју надлежност;
  - када арбитражни суд утврди да су захтеви странака и њихово поступање такви да онемогућавају нормално одвијање поступка и сл.

АРБИТРАЖНА ПРЕСУДА

- Мериторна арбитражна одлука (арбитражна пресуда) је она одлука арбитражног суда којом се одлучује о самој арбитражној ствари и решава арбитражни спор који је био повод арбитражи.
- Њоме се коначно и ауторитативно одлучује о основаности тужбеног, односно противтужбеног захтева.

- Приметно је да се у аутономним арбитражним правилима избегава термин пресуда за означавање мериторне арбитражне одлуке, и да се она означава термином арбитражна одлука, који, у ствари, представља генусни појам који обухвата све врсте одлука арбитражног суда.
- Разлог томе, вероватно се налази у настојању да се и на овај начин повуче линија разграничења у односу на парнични поступак.
- Ипак, будући да је основна функција арбитражног суда пресуђење спорне ствари, нема места испољеној резерви у односу на коришћење термина пресуда за означавање мериторне арбитражне одлуке.

- Доношење арбитражне одлуке представља посебну фазу арбитражног поступка, која следи закључењу усмене расправе или одржавању нејавне седнице на којој је суд извиђао на основу списка, и која обухвата већање и гласање.

- Уколико међу арбитрима не постоји једногласност приликом гласања, постоје различити механизми којима се овај проблем решава.
- Најпре, саме странке, сагласно принципу аутономије воље, могу уредити начин доношења арбитражне одлуке гласањем у арбитражном већу.
- Уколико споразумом странака ово питање није регулисано, примениће се решења садржана у другим правним изворима.

- Различити извори усвајају различите системе одлучивања.
- Према систему већинског одлучивања, у већу састављеном од непарног броја арбитра, одлука се доноси већином гласова.
- Систем трећег арбитра (*tries arbitre*), предвиђа да најпре одлучују арбитраи које су изабрале странке, па ако се они не сложе, председник арбитражног већа доноси одлуку тако што прихвата став једног од њих.
- Постоји и систем надарбитра (*umpire*) по којем, у случају неслагања арбитра, трећи арбитар постаје надарбитар – сам доноси одлуку, при чему није везан ниједним од несагласних ставова арбитра.
- У нашем праву доминира систем већинског одлучивања.

- Уколико се у систему који предвиђа већинско одлучивање потребна већина не може постићи, арбитражни суд је дужан да о овој немогућности обавести странке.
- Ако странке арбитражним споразумом такву ситуацију нису предвиделе, ма која од њих може покренути парнични поступак и затражити да суд чија је надлежност била дерогирана донесе одлуку о престанку важења арбитражног споразума, чиме се отклања сметња за решавање спора у парници.

- Арбитражна одлука доноси се у року који, чак и када није изричито предвиђен, мора бити разуман.

- Према Правилнику СТА, рок за доношење арбитражне одлуке је предвиђен и износи 60 дана од дана одржавања последњег рочишта за усмену расправу, односно нејавне седнице, а странке могу предвидети и краћи рок.
- Међутим, у нашој доктрини и пракси стало се на становиште да овај рок није стриктан, тј. да његовим истеком не престаје мандат арбитражном суду, с обзиром да се, према домаћим процесним правилима, арбитражна одлука не може нападати због тога што је донесена након протеча рока предвиђеног за њено доношење.

- Арбитражна одлука, као акт који садржи појединачну правну норму, и који има исто дејство као и пресуда државног суда, треба да испуњава одређене услове у погледу садржине и форме.
- У нашем праву, арбитражна одлука, по закону треба да има писмену форму.

- Према нашем праву, арбитражна одлука треба да садржи
  - увод,
  - диспозитив,
  - образложење и
  - потписе арбитрара.

ДЕЈСТВА АРБИТРАЖНЕ ПРЕСУДЕ

- Дејства арбитражне пресуде испољавају се у односу на све субјекте арбитражног процесног односа.
- Њеним доношењем престаје надлежност арбитражног суда, односно функција арбитра.

- С обзиром да је суђење пред арбитражним судом, по правилу, једностепено, одлука постаје коначна чим последњи арбитар на њу стави свој потпис.
- Она према странкама производи дејство од момента достављања или уручења.

- Иако Модел закон UNCITRAL-а сугерише да би домаће арбитражне одлуке требало да подлежу егзекватури, наш законодавац ову препоруку није прихватио, па арбитражна одлука својства правноснажности и извршности стиче моментом доношења, без потребе да се нарочитом интервенцијом државних судова изједначава са одлукама државних судова.

- Од момента доношења, арбитражна одлука има снагу *res judicata* у погледу правне ствари која је њоме решена – то јест исто дејство као и правноснажна пресуда државног суда.

- Арбитражна одлука има својство извршне исправе и може се, према нашем праву, непосредно принудно извршити.

- Обавезујући карактер арбитражних одлука, међутим, не значи да до њиховог извршења долази по аутоматизму.
- За принудно извршење арбитражне одлуке потребно је активирати државни механизам принуде истицањем захтева пред надлежним државним судом.

СУДСКА КОНТРОЛА АРБИТРАЖНЕ ОДЛУКЕ

- Поступак пред арбитражним судом по правилу је једностепен.
- Жалба се у арбитражном поступку може изјавити само изузетно, а ова могућност зависи од диспозиције странака.
- Наиме, уколико то дозвољавају национална или аутономна институционална правила, стране арбитражног споразума могу предвидети да се против арбитражне одлуке може изјавити жалба другом арбитражном суду, који тада има улогу другостепене инстанце.

- Ова могућност, међутим, веома се ретко користи.
- Уговарањем двостепености арбитраже практично се елиминишу њене предности у односу на парницу које се односе на економичност, ефикасност и експедитивност, и изражава неповерење странака према арбитрама.
- Према правилницима неких арбитражних институција, и *a priori* се елиминише могућност да арбитражни суд прихвати задатак решавања спора уколико арбитражни споразум садржи „клаузулу о праву на жалбу другој арбитражи.“

- Судска контрола арбитражне одлуке може се вршити у различитим поступцима пред државним судовима.
- Уобичајено је да се синтагмом „судска контрола“ означава контрола коју врше државни судови, при чему се не доводи у питање то да и арбитражни судови врше судску функцију, тј. да и арбитража представља судски метод решавања спорова.

ТУЖБА ЗА ПОНИШТАЈ АРБИТРАЖНЕ ОДЛУКЕ

- Поступак судске контроле арбитражне одлуке у којем се одлучује о њеном елиминисању из правног поретка земље којој она припада покреће се тужбом за поништај арбитражне одлуке.
- Право на поништај признато је странкама арбитражног поступка као дериват уставних права на правну заштиту и правни лек.

- Странке не могу својом диспозицијом утицати на постојање могућности побијања арбитражне одлуке подизањем тужбе пред државним судом тако што ће уговорити двостепеност арбитраже или одрицањем од права на побијање.

- Судови једне државе могу поништавати само арбитражне одлуке које су донесене на територији те државе или се из других разлога сматрају домаћим, док се контрола страних арбитражних одлука врши у поступку њиховог признања и извршења.

- Тужба за поништај арбитражне пресуде је несуспензиван, преклузиван и ограничен ванредни правни лек.
- Објект побијања је арбитражна пресуда, а разлози су предвиђени законом.
- За одлучивање по овом правном леку најчешће је надлежан државни суд чија је надлежност арбитражним споразумом дерогирана.

- Тужба се подиже у одређеном року, који у нашем праву износи три месеца од дана достављања арбитражне одлуке странкама.

- Тужба за поништај арбитражне одлуке је правни лек који је **ограничен** у погледу субјеката који је могу подићи, рокова, и разлога из којих се може нападати правноснажна арбитражна пресуда.
- У поступку по овом правном леку суд се не упушта у испитивање арбитражне одлуке у меритуму.

- У нашем праву поступак за поништај арбитражне одлуке пред државним судом покреће се тужбом која има конститутивну природу.
- Тужилац мора имати правни интерес за подизање ове тужбе и може тражити поништај арбитражне одлуке у целости или делимично.

- Тужба нема суспензивно дејство, тј. не одлаже извршење арбитражне одлуке, мада извршни суд може, под одређеним условима, одложити извршење.
- Поступак по тужби за поништај арбитражне одлуке има само једну фазу – *judicium rescindens*, па државни суд не одлучује о тужбеном захтеву о којем је одлучено у арбитражи.
- Дакле, овлашћења суда који поступа по тужби за поништај арбитражне одлуке су искључиво касаторна – не и реформаторна.
- Суд може само да поништи, али не и да преиначи побијану арбитражну одлуку.

- Пресудом којом усваја тужбени захтев државни суд укида арбитражну одлуку одлуком са дејством *ex tunc*.
- С обзиром да се не доноси нова одлука као замена за укинуту, странка која има правни интерес да се спор реши може да покрене нови поступак пред арбитражним или државним судом.

РАЗЛОЗИ ПОБИЈАЊА АРБИТРАЖНЕ ОДЛУКЕ ТУЖБОМ ЗА ПОНИШТАЈ

- У нашем арбитражном процесном систему, према Закону о арбитражи РС, правноснажна арбитражна одлука може се побијати из следећих разлога:
  - ако споразум о арбитражи није пуноважан;
  - ако странка против које је арбитражна одлука донета није била уредно обавештена о именовану арбитра или о арбитражном поступку или из неког другог разлога није могла да изнесе своје ставове;
  - ако је арбитражном одлуком решен спор који није био обухваћен споразумом о арбитражи или су одлуком прекорачене границе тог споразума. Ако се утврди да се део одлуке којим су прекорачене границе споразума о арбитражи може одвојити од осталог дела одлуке, може да се поништи само тај део одлуке;

- ако састав арбитражног суда или арбитражни поступак нису били у складу са споразумом о арбитражи, односно са правилима сталне арбитражне институције којој је поверена организација арбитраже,, ако таквог споразума нема, ако састав арбитражног суда или арбитражни поступак нису били у складу са одредбама закона;
- ако се арбитражна одлука заснива на лажном исказу сведока или вештака или се заснива на фалсификованој исправи или је до одлуке дошло услед кривичног дела арбитра или странке, ако се ови разлози докажу правноснажном пресудом;
- ако по праву Републике предмет спора није подобан за арбитражу, или
- ако су дејства одлуке у супротности са јавним поретком Републике.

- Круг разлога из којих се пресуда арбитражног суда може побијати у готово свим правним системима тужбу за поништај пресуде арбитражног суда чине веома рестриктивним правним леком, што, у ствари, представља израз подршке националних правних поредака арбитражи.

ПРИЗНАЊЕ И ИЗВРШЕЊЕ СТРАНЕ АРБИТРАЖНЕ ОДЛУКЕ

- У међународном правном промету веома се често јавља потреба да се одлука донесена у једној држави принудно спроведе у некој другој.
- Будући да извршење стране арбитражне одлуке подразумева ангажовање механизма принуде којима располаже држава у којој се извршење тражи, логично је да ће ова одлука бити подвргнута контроли државних правосудних органа.

- „Признање арбитражне одлуке представља поступак у коме се утврђује да ли та одлука испуњава законом прописане услове да дејствује на територији одређене земље.“
- У нашем праву поступак признања и извршења страних арбитражних одлука регулисан је одредбама Законом о арбитражи РС.

- Основни правни извор који регулише признање и извршење арбитражних пресуда на међународном плану је Њујоршка конвенција о признању и извршењу страних арбитражних одлука.
- У члану I ст. 1 ове конвенције страна арбитражна одлука дефинише се као она која је донесена на територији државе различите од државе у којој се извршење тражи.

- Будући да није потребно испуњење нити једног другог услова за примену ове Конвенције, арбитражна одлука донесена у ма којој другој држави, без обзира да ли се ради о држави чланици Конвенције, потпада под домен примене овог међународног правног акта.
- Једини изузетак од овог правила постоји када се ради о држави чланици која је изричито предвидела да обавезе преузима само у односу на другу државу која је такође чланица.

- У одредби чл. V Њујоршке конвенције набројана су одступања од општег принципа обавезности држава да признају и изврше стране арбитражне одлуке.
- Ови изузеци, заправо, представљају разлоге из којих се признање и извршење стране арбитражне одлуке може одбити, и они садржински углавном одговарају разлозима из којих се домаћа арбитражна одлука може укинути у поступку покренутом ванредним правним леком – тужбом за поништај арбитражне одлуке.

РАЗЛОЗИ ОДБИЈАЊА ПРИЗНАЊА И ИЗВРШЕЊА КОЈИ СЕ ТИЧУ ПРАВА КОЈЕ СУ СТРАНКЕ ИЗАБРАЛЕ ИЛИ ПРАВА ДРЖАВЕ У КОЈОЈ ЈЕ АРБИТРАЖА СПРОВЕДЕНА

- пуноважност арбитражног споразума,
- поштовање права странке да расправља пред судом,
- поштовање граница овлашћења на арбитражно суђење,

- прописан састав арбитражног суда,
- сагласност арбитражног поступка са споразумом странака и *lex fori*
- коначност, поништење и суспензија арбитражне одлуке

**РАЗЛОЗИ ОДБИЈАЊА ПРИЗНАЊА И ИЗВРШЕЊА КОЈИ СЕ
ТИЧУ ПРАВА ДРЖАВЕ У КОЈОЈ СЕ ПРИЗНАЊЕ И ИЗВРШЕЊЕ
АРБИТРАЖНЕ ОДЛУКЕ ЗАХТЕВА**

- арбитрабилност *ratione materiae*
- јавни поредак